

Kotoutumisen edistämisen käytännöt ja tulevaisuuden suunta - *Tapaustarkastelu: Rantasalmi ja Etelä-Savo*

Michael Kull¹, Pekka Kettunen², Markku Mattila² ja Lauri Niskanen¹

¹ Luonnonvarakeskus (Luke)

² Siirtolaisuusinstituutti

Sisällysluettelo

Kotouttamisen edistämisen käytännöt ja tulevaisuuden suunta - <i>Tapaustarkastelu: Rantasalmi ja Etelä-Savo</i>	1
Johdanto	1
Miten maahanmuuton ja kansainvälisen liikkuvuuden tilanne on edennyt	2
Tärkeimmät toimijat kotoutumisen edistämässä ja koetut puutteet yhteistyössä	5
Edistäjät ja esteet maahanmuuttajien asettautumisessa	6
Merkittäviä hyviä käytäntöjä kotoutumisen edistämässä	8
Katse tulevaisuuteen vuoteen 2035	10
Kiitokset	12
Liite 1. Aineisto ja menetelmät	13
Liitetaulukko 1 Vieraskielinen väestö Rantasalmella 1990–2023	14

Johdanto

Tämä raportti tarjoaa ajantasaisen tilannekuvan maahanmuuton, kansainvälisen liikkuvuuden ja kotoutumisen edistämisen kehityksestä tarkastelluilla alueilla. Analyysi perustuu alueellisiin tapaustutkimushaastatteluihin, joita on täydennetty ja peilattu valtakunnallisen kuntakyselyn sekä kansallisen fokusryhmäkeskustelun tuloksiin.¹ Yhdessä aineistot muodostavat moniulotteisen kuvan kotoutumisen edistämisen käytännöistä, haasteista ja tulevaisuuden näkymistä eri paikallisissa ja alueellisissa konteksteissa. Raportin rakenne etenee seuraavasti: ensin tarkastellaan väestökehitystä ja vieraskielisen väestön muutoksia tilastoaineiston pohjalta, minkä jälkeen analysoidaan haastatteluihin perustuen maahanmuuton ja kotoutumisen edistämisen nykytilaa, keskeisiä toimijoita sekä

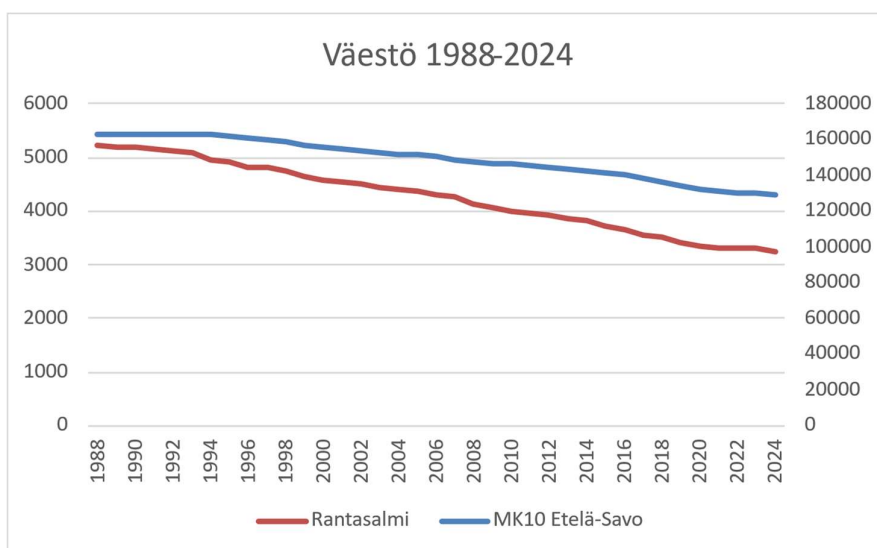
¹ Katso liite 1.

yhteistyörakenteita. Tätä seuraa edistävien tekijöiden ja esteiden systemaattinen jäsentäminen, paikallisesti tunnistettujen hyvien käytäntöjen esittely sekä tulevaisuusnäkymät vuoteen 2035. Lopuksi alueellisia havaintoja suhteutetaan valtakunnallisen kyselyn ja fokusryhmän tuloksiin, mikä mahdollistaa paikallisten kokemusten kytkeämisen laajempaan kansalliseen kehykseen.

Miten maahanmuuton ja kansainvälisen liikkuvuuden tilanne on edennyt

Väestökehitys Rantasalmella ja Etelä-Savossa

Etelä-Savon väestö on vähentynyt pitkällä aikavälillä. Vuonna 1988 maakunnassa asui 163 173 henkilöä, ja vuonna 2024 määrä on pudonnut 129 376:een. Tämä merkitsee noin 20 % vähennystä 36 vuoden aikana. Kehitys on ollut pääosin laskeva, mikä voi viitata muuttotappioon, väestön ikääntymiseen tai alueen elinvoiman heikkenemiseen (Kuvio 1).

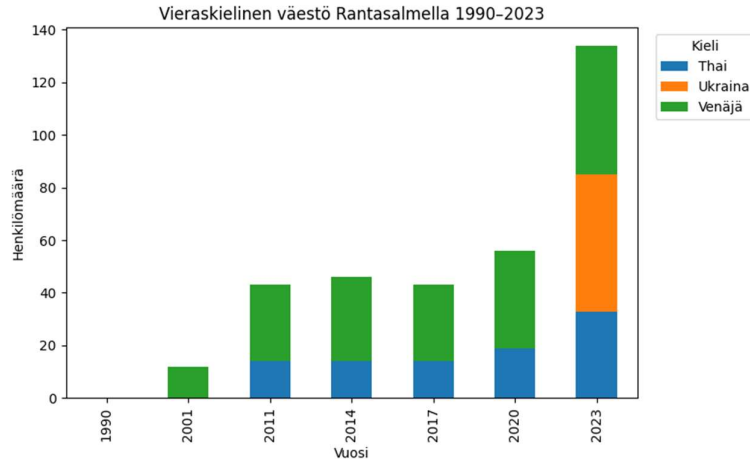
Kuvio 1 Väestökehityksen vertailu: Rantasalmi ja Etelä-Savo vuosina 1988–2024.

Rantasalmen väestö on vähentynyt vielä voimakkaammin. Vuonna 1988 kunnassa asui 5 222 henkilöä, ja vuonna 2024 määrä oli 3 246. Tämä merkitsee noin 37 % vähennystä.

Pitkäaikainen lasku osoittaa erityisesti pienten kuntien haasteet väestön säilyttämisessä.

Vieraskielinen väestö Rantasalmella

Väestökehityksen kokonaiskuvaa vasten vieraskielisen väestön muutokset nousevat tärkeäksi osaksi viimeaikaista väkiluvun kehitystä.

Kuvio 2 Vieraskielinen väestö Rantasalmella 1990–2023²

Rantasalmella vieraskielisen väestön määrä on ollut pitkään vähäinen, mutta on kasvanut selvästi erityisesti 2020-luvulle tultaessa. Vuosien 2020–2023 välillä vieraskielisen väestön määrä kasvoi noin 2,4-kertaiseksi (56:sta 134 henkilöön). Kasvu johtuu pääosin ukrainankielisen väestön lisääntymisestä, joka on kunnassa uusi ilmiö ja liittyy keväällä 2022 alkaneeseen Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa.

Tätä ennen merkittävin kasvu tapahtui 2000-luvun alun ja 2010-luvun vaihteessa, jolloin vieraskielisen väestön määrä kasvoi 12:sta 43 henkilöön. Absoluuttiset määrät olivat kuitenkin edelleen pieniä, mikä korostaa 2020-luvun muutoksen poikkeuksellisuutta.

Maahanmuuton ja kansainvälisen liikkuvuuden kehitys Rantasalmella ja Etelä-Savossa – haastatteluihin perustuvia havaintoja

Haastattelujen perusteella maahanmuutto Etelä-Savossa on viime vuosina monimuotoistunut ja voimistunut erityisesti Ukrainan sodan ja alueellisen työvoimapulan seurauksena. Maahanmuuton merkitys alueen elinvoimalle on kasvanut, ja sen rooli näyttäytyy yhä keskeisempänä sekä väestökehityksen että työmarkkinoiden näkökulmasta.

² Tarkemmat lukumäärät ks. Liitetaulukko 1.

Kotoutumisen onnistumista määrittävät erityisesti työmahdollisuudet, asuminen, kielitaito sekä paikallisyhteisön tarjoama tuki, joiden merkitys korostuu erityisesti pienissä kunnissa. Alueellisen viranomaisen mukaan maahanmuuttajien määrä on kasvanut selvästi Ukrainan sodan jälkeen, ja työperäinen maahanmuutto lisääntyy erityisesti niissä kunnissa, joissa työvoimapula on akuutti. Rantasalmen kunnassa vastaanotto toiminnan kasvu on edellyttänyt organisaation toimintatapojen sopeuttamista ja tiivistä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Paikalliset yritykset, kuten matkailualan toimijat, yrittävät tukea maahanmuuttajien asettautumista esimerkiksi asumisen ja arjen järjestelyjen kautta. Yritysten näkökulmasta työperäinen maahanmuutto nähdään keskeisenä ratkaisuna työvoimapulaan ja osana arjen työelämää.

Koulutussektorilla kansainvälisen koulutuksen rooli on vahvistunut. Koulutussektorin edustaja nostaa esiin kansainvälisten opiskelijoiden määrän kasvun sekä englanninkielisten tutkintojen lisääntymisen, mikä laajentaa alueen osaamispohjaa. Samalla oppilaitokset tunnistavat haasteita erityisesti teknisten alojen koulutuksissa, joissa kielitaito ja koulutuspolkujen soveltuvuus voivat hidastaa työelämään siirtymistä. Yritykset korostavat pitkän aikavälin suunnittelun tarvetta sekä pitovoiman vahvistamista, jotta koulutettu työvoima myös jäisi alueelle.

Asettautumista edistävinä tekijöinä haastatteluissa korostuvat työpaikat, yritysten tarjoama käytännön tuki – kuten asumisen järjestäminen ja kielikoulutus – sekä tiiviit paikallisyhteisöt ja järjestöjen tarjoama alkuvaiheen apu. Erityisesti pienissä kunnissa yksilöllinen tuki ja yhteisöllisyys nähdään merkittävänä vahvuuksina kotoutumisessa. Samalla esiin nousee useita esteitä, joista keskeisimpiä ovat asuntopula, puutteellinen kielitaito, palvelujen ja liikenneyhteyksien rajallinen saatavuus sekä hitaat lupa- ja hallintoprosessit.

Yritykset ja koulutustoimijat korostavat työyhteisöjen merkitystä kotoutumisen tukena, kun taas kunnat painottavat paikallisen yhteisöllisyyden ja kylätoiminnan roolia arkeen kiinnittymisessä. Yhteistyö yritysten ja kuntien välillä on tiivistynyt, mutta koordinointiin ja resursointiin liittyy edelleen haasteita, jotka rajoittavat toiminnan vaikuttavuutta.

Yhteenvetona Rantasalmen ja Etelä-Savon tapausta luonnehtii se, että työperäinen maahanmuutto ja tilapäinen suojelu täydentävät toisiaan ja tuovat mukanaan erilaisia tarpeita kotouttamispalveluille. Asuminen ja kielitaito näyttäytyvät kriittisinä tekijöinä onnistuneessa kotoutumisessa, ja pitovoima – eli halu jäädä alueelle – on noussut työvoiman saatavuuden rinnalle keskeiseksi kehittämiskohteeksi alueen tulevaisuuden kannalta.

Haastatteluissa esiin nousseet huolet väestörakenteen muutoksesta, erityisesti nuorten pysyvyydestä ja työikäisen väestön kehityksestä, saavat vahvaa tukea myös toteuttamastamme valtakunnallisesta kyselystä, jossa 58 % vastaajista on täysin samaa mieltä ja 24 % jokseenkin samaa mieltä siitä, että väestökehitys ja nuorten pysyvyys ovat kunnissa keskeinen huolenaihe.³

Tärkeimmät toimijat kotoutumisen edistämässä ja koetut puutteet yhteistyössä

Taulukko 1 kokoaa haastatteluaineistoon perustuen kotoutumisen edistämisen keskeiset toimijaryhmät, niiden roolit sekä niihin liittyvät vahvuudet, jännitteet ja tunnistetut puutteet alueellisessa kokonaisuudessa.

Taulukko 1 Toimijakenttä ja roolit kotoutumisen edistämässä (Rantasalmi, anonymisoitu)⁴

Toimijaryhmä	Rooli kotoutumisen edistämisen kokonaisuudessa	Haastatteluhavainto
Alueellinen viranomainen	Lakisääteinen alueellinen koordinaattori; vastaa yhteistyöstä kuntien, hyvinvointialueiden, järjestöjen ja yritysten kanssa.	“Koordinointirooli on keskeinen, ja kunnissa on viime vuosina vahvistettu kotouttamisen resursseja.” (Haastattelu A1)
Kunta	Keskeinen paikallinen koordinaattori; vastaa erityisesti tilapäistä suojelua saaneiden kotoutumisen käytännöistä ja toimii linkkinä eri toimijoiden välillä.	“Kunta toimii koordinaattorina, tarjoaa tiloja ja tukee palvelujen järjestämistä.” (Haastattelu K1)
Hyvinvointialue	Osa palveluverkosta; rooli kotoutumisen edistämässä vielä osin jäsentymätön ja alueellisesti vaihteleva.	“Hyvinvointialueen rooli on tunnistettu, mutta yhteistyö ei aina toimi saumattomasti.” (Haastattelu K1)
Kolmas sektori	Tarjoaa alkuvaiheen arjen tukea ja vapaa-ajan toimintaa; keskeinen sosiaalisen kotoutumisen mahdollistaja.	“Järjestöt ovat erittäin tärkeitä erityisesti alkuvaiheen tuessa.” (Haastattelu J1)
	Toiminta laajaa, mutta resurssit rajalliset; lisätoiminta edellyttäisi lisäpanostuksia.	“Kolmannen sektorin toimijat ovat jo nyt kuormitettuja.” (Haastattelu K1)
Oppilaitokset	Vastuu kielikoulutuksesta ja ammatillisista opintopoluista; kehittää työelämälähtöisiä koulutus- ja oppisopimusmalleja.	“Kielikoulutus ja räätälöidyt opintopolut rakennetaan yhteistyössä työnantajien kanssa.” (Haastattelu O1)

³ Kull, M. & Kettunen, P. (2026, tulossa) Kotoutumisen edistäminen 2035 – kuntien valmiudet ja kehittämissuunnat- raportti.

⁴ Haastattelu A1 = alueellinen viranomainen. Haastattelu J1 = järjestö. Haastattelu K1 = kunta. O1= oppilaitos. Haastattelu Y1 & Y2= yrityksiä.

Yritykset	Keskeisiä työperäisen maahanmuuton mahdollistajia; tarjoavat työtä ja tukevat käytännön asettautumista.	<i>“Työn ohella panostamme siihen, että ihmiset viihtyvät ja jäävät alueelle.” (Haastattelu Y1)</i>
Asuminen (rakenteellinen pullonkaula)	Riittämätön asuntotarjonta rajoittaa erityisesti perheiden ja pysyvien työntekijöiden asettautumista.	<i>“Asumisen järjestäminen on edelleen vaikeaa, ja osa työntekijöistä asuu muissa kunnissa.” (Haastattelu Y2)</i>
Yritysyhteistyön koordinointi (puuttuva)	Yritysten välinen koordinaatio ja hyvien käytäntöjen jakaminen vähäistä; kokoava rakenne puuttuu.	Nousi esiin useissa haastatteluissa (haastatteluaineiston synteesi).
Maahanmuuttajien osallisuus	Saapuneiden oma ääni ja kokemus jäävät pääosin epäsuorasti esiin; osallistavat rakenteet vähäisiä.	Nousi esiin useissa haastatteluissa (haastatteluaineiston synteesi)

Rantasalmella / Etelä-Savossa kotoutumisen edistäminen rakentuu kunnan koordinoivan roolin, alueellisen viranomaisen tukeman verkostotyön sekä oppilaitosten ja työnantajien yhteistyön varaan, kun taas kolmannen sektorin toimijat kantavat keskeistä vastuuta alkuvaiheen arjen tuesta usein rajallisilla resursseilla. Kokonaisuutta rajoittavat asuntopula, ja maahanmuuttajien oman osallisuuden vähäinen systemaattinen huomiointi.

Valtakunnallisen kyselyn tulokset⁵ vahvistavat pääosin haastatteluissa esiin nousseen kokonaiskuvan kotoutumisen edistämisen yhteistyörakenteista, joissa ELY-keskusten kanssa tehtävä yhteistyö näyttäytyy kunnissa selvästi vahvimpana ja vakiintuneimpana rakenteena. Järjestöjen ja koulutustoimijoiden rooli tunnistetaan laajasti keskeiseksi ja pääosin toimivaksi kotoutumisen tukipilariksi. Yhteistyö työnantajien kanssa arvioidaan heikommaksi, ja se nousee sekä haastatteluissa että kyselyssä kehittämiskohteeksi kotoutumisen kokonaisuudessa.

Edistäjät ja esteet maahanmuuttajien asettautumisessa

Edellä esitettyjen kansainvälisen liikkuvuuden kehityskulkujen sekä kotoutumisen edistämisen toimijakentän tarkastelun pohjalta seuraavassa osiossa nostetaan esiin haastatteluaineistossa tunnistetut keskeiset edistäjät ja esteet. Taulukko 2 perustuu eri sektoreiden toimijoiden näkemyksiin ja nostaa esiin sekä rakenteelliset että kulttuuriset tekijät.

⁵ Kull, M. & Kettunen, P. (2026, tulossa) Kotoutumisen edistäminen 2035 – kuntien valmiudet ja kehittämissuunnat- raportti.

Taulukko 2 Edistäjät ja esteet maahanmuuttajien asettautumisessa ((haastatteluaineisto)

Teema	Esteet	Edistäjät
Työ ja elinkeinorakenne	Työvoiman pitovoima on haaste, ja pitkän aikavälin suunnittelu työvoiman saatavuuden varmistamiseksi on puutteellista. Osa työpaikoista sijaitsee pienillä paikkakunnilla, mikä voi rajoittaa puolisoiden työllistymismahdollisuuksia.	Työpaikat ovat keskeinen kotoutumisen veturi. Yritykset (esim. matkailu- ja teollisuusyritykset) tukevat aktiivisesti työperäistä maahanmuuttoa ja arjen asettautumista. Työn ja asumisen yhdistäminen nähdään toimivana mallina.
Asuminen	Asuntojen saatavuus on rajallista, erityisesti perheasunnoista on pulaa. Osa työntekijöistä joutuu asumaan muissa kunnissa, mikä heikentää kiinnittymistä paikallisyhteisöön.	Kunta ja yritykset etsivät aktiivisesti asumisratkaisuja yhdessä. Paikallisyhteisön ja yritysten joustavuus tukee väliaikaisia ja yksilöllisiä asumisjärjestelyjä.
Kieli ja koulutus	Kielitaidon puutteet vaikeuttavat työllistymistä ja arjen asiointia. Koulutuspalvelut eivät sijaitse aina kunnassa, mikä lisää liikkumisen tarvetta.	Kielikoulutusta on järjestetty kunnassa erityisesti tilapäistä suojelua saaneille. Yhteistyö Samiedun ja XAMKin kanssa mahdollistaa ammatilliset ja korkeakouluopinnot, ja englanninkielisiä tutkintoja kehitetään. Oppisopimusmalleja rakennetaan yhteistyössä yritysten kanssa.
Palvelurakenteet ja byrokratia	Palvelurakenteet ja vastuunjako ovat osin vielä kehittymässä, ja resurssien rajallisuus rajoittaa toiminnan laajentamista. Yhteydet seudullisiin palveluihin eivät aina ulotu sujuvasti pieniin kuntiin.	ELY-keskus toimii alueellisena koordinaattorina ja ylläpitää yhteistyöverkostoja. Kunta toimii aktiivisena linkkinä toimijoiden välillä ja tarjoaa tiloja ja henkilökohtaista tukea. Etäpalvelupiste helpottaa viranomaisasiointia pienessä kunnassa.
Kolmas sektori ja yhteisöllisyys	Kolmannen sektorin toimijat ovat kuormittuneita, eikä uusien toimintojen käynnistäminen ole helppoa ilman lisäresursseja.	Järjestöillä (SPR, Rotary, urheiluseurat) on keskeinen rooli alkuvaiheen tuessa, vapaa-ajan toiminnassa ja yhteisöllisyyden vahvistamisessa. Paikallisyhteisö on osoittanut vahvaa sitoutumista (esim. asuntojen kunnostus ja tavara-apu).
Yhteistyö ja koordinointi	Yritysyhteistyön systemaattinen koordinointi puuttuu, eikä käytäntöjen jakamiseen ole yhteistä rakennetta. Maahanmuuttajien oma osallisuus päätöksenteossa jää vähäiseksi.	Monialainen yhteistyö kunnan, yritysten, oppilaitosten ja järjestöjen välillä on tiivistä ja henkilökohtaista. Pieni kunta mahdollistaa matalan kynnyksen yhteydenpidon ja joustavan yhteistyön.

Pitovoima ja perheiden tukeminen	Pitovoima on haaste erityisesti puolisoiden työllistymisen ja perheiden pitkän aikavälin näkymien osalta.	Pyrkimys koko perheen tukemiseen (koulutus, harrastukset, asuminen) nähdään keskeisenä onnistuneen kotoutumisen edellytyksenä. Yksittäisten avainhenkilöiden rooli kotoutumisen tukemisessa korostuu.
---	---	---

Edistävinä tekijöinä nousevat työmahdollisuudet, yritysten ja kunnan tiivis yhteistyö, kolmannen sektorin ja paikallisyhteisön tuki sekä joustavat, henkilökohtaiset ratkaisut asumisen ja kieli-integraation järjestämisessä. Esteinä korostuvat erityisesti asuntopula, palvelujen ja resurssien rajallisuus, yritys yhteistyön koordinoinnin puutteet sekä pitkän aikavälin pitovoimaan liittyvät haasteet.

Valtakunnallisessa kyselyssämme vastaajia pyydettiin arvioimaan useita teemoja, jotka nousivat keskeisesti esiin myös haastatteluissa. Näihin kuuluivat (1) paikallisyhteisön asenteet ja osallisuus, (2) työllistyminen ja työmarkkinoille integroituminen, (3) varhaiskasvatus ja koulutus laajemmin sekä (4) asuminen ja paikalliset olosuhteet. Kokonaisuutena kuntien arviot korostavat, että kotoutumisen edellytykset rakentuvat myönteisten mutta varovaisten paikallisasenteiden, osin rajallisen osallisuuden sekä työmarkkinoille pääsyn rakenteellisten esteiden varaan. Työllistymisen osalta ulkomailla hankitun osaamisen tunnistaminen ja erityisesti kielitaitovaatimukset muodostavat keskeisiä pullonkauloja riippumatta kuntatyyppistä. Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen valmiudet arvioidaan pääosin myönteisiksi, mutta kielituen saatavuudessa nähdään kehittämistarpeita, samalla kun asumisen osalta erityisesti maahanmuuttajaperheiden tilanne näyttäytyy kunnissa muuta väestöä epävarmempana.

Merkittäviä hyviä käytäntöjä kotoutumisen edistämisessä

Haastatteluaineistossa tunnistettiin useita paikallisesti ja alueellisesti kehitettyjä käytäntöjä, jotka vastaavat kotoutumisen keskeisiin haasteisiin konkreettisella ja usein poikkisektorisella tavalla. Infoboksit 1-3 perustuvat Rantasalmella, Savonlinnassa ja Etelä-Savon alueella toteutettuihin haastatteluihin. Käytännöt on alla jäsennetty kolmeen temaattiseen kokonaisuuteen, jotka kuvaavat työllistymisen ja pysyvyyden tukemista, sosiaalisen osallisuuden vahvistamista sekä koulutuksen ja arjen kiinnittymisen käytäntöjä.

Infoboksi 1 Hyvät käytännöt: Monialainen yhteistyö ja paikallinen koordinaatio (Etelä-Savo)

Kuntien ja paikallisten työnantajien tiivis yhteistyö

Haastattelujen perusteella maahanmuuttajien asettautumista tuetaan Etelä-Savossa erityisesti kuntien ja keskeisten työnantajien välisen yhteistyön kautta. Käytännössä tämä yhdistää työn ja asumisen järjestämistä sekä yhteistyötä kielikoulutuksen ja palvelujen toteuttamisessa, mikä tukee nopeaa arkeen kiinnittymistä pienillä paikkakunnilla.

Seutukunnallinen yhteistyö kotouttamistehtävissä

Kotouttamisen lakisääteisiä tehtäviä hoidetaan yhteistyössä Rantasalmen, Savonlinnan ja muiden seutukunnan kuntien kesken. Yhteistyö mahdollistaa palvelujen järjestämisen alueella, jossa yksittäisten kuntien resurssit ovat rajalliset.

Etä-palvelujen hyödyntäminen

Haastatteluissa nostettiin esiin kunnissa toimivat etäpalvelupisteet ja joustavat palveluratkaisut, jotka helpottavat viranomaisasiointia ja palveluihin pääsyä erityisesti harvaan asutulla alueella.

Infoboksi 2 Hyvät käytännöt: Sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys (Etelä-Savo)

Paikallisyhteisöjen aktiivinen rooli vastaanotossa

Haastattelujen mukaan tilapäistä suojelua saaneiden saapuessa paikallisyhteisöt ovat osallistuneet konkreettisesti alkuvaiheen tukeen, kuten asuntojen valmisteluun ja arjen perustarpeiden turvaamiseen. Tämä on luonut pohjan luottamukselle ja kotoutumiselle.

Kylätoiminnan ja harrastusten hyödyntäminen kotoutumisessa

Etelä-Savossa kotoutumista tuetaan kyläyhteisöjen ja harrastustoiminnan kautta, erityisesti urheiluseuroissa ja yhdistystoiminnassa. Harrastuksiin osallistuminen nähdään osana arkeen kiinnittymistä ja epämuodollisten verkostojen rakentumista.

Pienten yhteisöjen saavutettavuus ja henkilökohtaisuus

Haastattelut korostavat, että pienissä kunnissa viranomaisiin ja paikallisiin toimijoihin on matala kynnys olla yhteydessä, ja palvelut koetaan henkilökohtaisiksi ja helposti lähestyttäviksi.

Infoboksi 3 Hyvät käytännöt: Koulutus, kieli ja työllistyminen (Etelä-Savo)

Kielikoulutuksen järjestäminen osana vastaanottoa

Haastattelujen perusteella kunnissa on järjestetty kielikursseja osana tilapäistä suojelua saaneiden vastaanottoa. Varhainen kielituen tarjoaminen tukee arjen sujuvuutta ja työelämään siirtymistä.

Lukio kansainvälisten opiskelijoiden vastaanottokanavana

Rantasalmen lukioon on haastattelujen mukaan tullut kansainvälisiä opiskelijoita, mikä on osaltaan lisännyt lukion kansainvälisyyttä ja monimuotoisuutta.

Yhteistyö ammatillisen ja korkea-asteen koulutuksen kanssa

Vaikka kaikilla paikkakunnilla ei ole omia oppilaitosyksiköitä, yhteistyö alueellisten toimijoiden (esim. ammatillinen koulutus ja ammattikorkeakoulu) kanssa mahdollistaa yksilöllisiä koulutuspolkuja.

Työllistymisen tukeminen ja perheiden huomioiminen

Haastatteluissa hoiva-ala nousi keskeiseksi työllistäjäksi, ja työn perässä muuttaneiden puolisoille pyritään aktiivisesti etsimään työtä. Kunnan ja yritysten tavoitteena on yhdistää kielikoulutus ja työ erityisesti palvelu- ja matkailualoilla, tukien koko perheen asettautumista.

Katse tulevaisuuteen vuoteen 2035

Katse vuoteen 2035 rakentuu haastatteluaineiston tulkintaan ja valikoituihin keskeisiin havaintoihin, jotka kuvaavat toimijoiden näkemyksiä kotouttamisen tulevista haasteista ja mahdollisuuksista. Tulevaisuudenodotuksia vuoteen 2035 perustuvat kysymykseen:

”Kuvitellaan, että olemme vuonna 2035. Miten uskot kotoutumisen kehittyneen alueellanne siihen mennessä? Mitä odotuksia sinulla on tältä osin?”

Haastattelujen pohjalta tunnistettiin kolme todennäköisintä ja merkittävintä muutosta kotoutumisen kehityksessä vuoteen 2035 mennessä.

Yhteenveto kolmesta merkittävimmästä kehitystrendistä**1. Työperäisen maahanmuuton ja yksityissektorin roolin vahvistuminen**

Haastattelujen perusteella työperäinen maahanmuutto nousee keskeiseksi keinoksi vastata alueen työvoimapulaan erityisesti hoiva-alalla, matkailussa ja niihin liittyvissä palveluissa. Kunnan näkökulmasta rekrytointitarve kasvaa, ja ulkomailta rekrytointi nähdään välttämättömänä. Samalla lupaprosessien painopisteen arvioidaan siirtyvän entistä enemmän yksityiselle sektorille, kun taas asettautumisen tukeminen jää vahvemmin kuntien vastuulle.

Yritysten näkemykset tukevat tätä kehitystä. Työperäinen maahanmuutto nähdään keskeisenä osana tulevaisuutta, ja ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden osuuden arvioidaan kasvavan edelleen vuoteen 2035 mennessä. ELY-keskuksen mukaan kotimainen työikäinen väestö ei riitä kattamaan työvoimatarvetta, erityisesti sosiaali- ja terveyspalveluissa. Pienet ja keskisuuret yritykset, joilla on valmiuksia rekrytoida kansainvälisesti, nähdään tässä kehityksessä etulyöntiasemassa.

2. Asumisen haasteet jatkuvat ja rajaavat vastaanottovalmiutta

Asuminen nousee haastatteluissa keskeiseksi rakenteelliseksi pullonkaulaksi. Erityisesti perheasuntojen puute, vanha asuntokanta ja yksityisten investointien vähäisyys rajoittavat kuntien kykyä vastaanottaa uusia tulijoita. Kunnan näkökulmasta asuminen muodostaa edelleen suurimman yksittäisen esteen kotouttamisen laajentamiselle.

ELY-keskuksen näkemyksen mukaan asumiskapasiteetti on ratkaiseva tekijä kotoutumisessa myös silloin, kun kunnissa olisi tahtoa vastaanottaa uusia tulijoita. Tämä on tullut esiin muun muassa kiintiöpakolaisten vastaanotossa, jossa kapasiteettirajat ovat ohjanneet

päätöksentekoa. Asumisen saatavuus määrittää siten pitkälti sen, missä määrin alue voi vastata kasvavaan maahanmuuttotarpeeseen.

3. Koulutuksen ja kielituen merkitys kasvaa, mutta resurssit ovat niukat

Haastatteluissa koulutus ja kielituki nähdään keskeisinä pitovoimaa vahvistavina tekijöinä. Rantasalmen kunnan mukaan lukion säilyminen on strategisesti tärkeää: sen katoaminen vaikuttaisi nuorten ja mahdollisesti myös perheiden alueelle jäämiseen. Kansainvälisten lukio-opiskelijoiden nähdään olevan osa ratkaisua, mutta rahoitukseen ja maksukäytäntöihin liittyvät kysymykset voivat muuttaa tulevia mahdollisuuksia.

Yritysnäkökulmasta kotouttamisen toivotaan vuoteen 2035 mennessä integroituvan entistä tiiviimmin työelämään ja koulutukseen. Tämä edellyttää vahvempia kieli- ja koulutuspolkuja, myös englanniksi. ELY-keskuksen mukaan koulutusmahdollisuudet koko perheelle ovat keskeisiä pysyvyyden kannalta: pelkkä yhden perheenjäsenen työllistyminen ei riitä tukemaan pitkäaikaista asettautumista.

Yhteenveto

Haastattelujen perusteella Rantasalmen ja Etelä-Savon seudun kotoutumisen edistämisen kehitys vuoteen 2035 mennessä näyttäytyy erityisesti kahta tekijää painottavana. Yhtäältä kotoutumisen onnistuminen on vahvasti riippuvainen asumiskapasiteetista, joka voi joko mahdollistaa tai rajoittaa vastaanottoa. Toisaalta kehitys kytkeytyy tiiviisti koulutusjärjestelmään ja kielituen saatavuuteen, joiden vahvistaminen edellyttää riittäviä kansallisia ja alueellisia resursseja.

Kotoutumisen edistämisen tulevaisuus kunnissa – valtakunnallisen kyselyn ja fokusryhmän havainnot

Havaintoja paikallisista tapaustutkimuksista täydentävät valtakunnallisen kyselyn ja fokusryhmän havainnot.

Valtakunnallisen kyselyn keskeiset tulokset

Vuoteen 2035 ulottuvissa arvioissa 42 % kunnista uskoo roolinsa vahvistuvan, kolmannes odottaa tilanteen säilyvän ennallaan ja viidennes arvioi vastuiden siirtyvän osittain tai kokonaan muille toimijoille, kuten hyvinvointialueille tai valtiolle. Tämä viittaa kotoutumisen hallinnan monitasoistumiseen ja alueelliseen eriytymiseen.

Kotoutumisen tulevaisuuteen vaikuttavista tekijöistä tärkeimmiksi nousevat työmarkkinoiden tarpeet: 80 % kunnista nosti ne viiden keskeisimmän tekijän joukkoon. Väestörakenne ja kansallinen politiikka seuraavat lähes yhtä merkittävänä, ja vakaa rahoitus nähdään keskeisenä kotoutumisen edellytyksenä. Työnantajien osallistuminen ja kohtuuhintainen asuminen korostuvat toteutuksessa, kun taas koulutus- ja kielituki sekä yhteisöjen vastaanottavaisuus tukevat kotoutumista laajemmin.

Sekä maaseutumaisissa että kaupunki- ja taajaan asutuissa kunnissa työmarkkinoiden tarpeet ja väestörakenteen muutos nähdään keskeisinä kotoutumisen ajureina. Maaseutumaisissa kunnissa korostuu hieman työvoiman saatavuus, kun taas kaupungeissa painotukset jakautuvat tasaisemmin.

Avovastaukset ja suorat lainaukset piirtävät varovaisen optimistisen tulevaisuuskuvan. Myönteisissä visioissa korostuvat vakiintuneet kotoutumisen edistämisen rakenteet, alueellinen yhteistyö, monikulttuurisuuden arkipäiväistyminen sekä maahanmuuttajien integroituminen työmarkkinoille ja paikallisyhteisöihin. Digitaalisten ratkaisujen ja teknologian nähdään tukevan kielten oppimista, koulutusta ja ohjausta.

Samaan aikaan vastaajat tunnistavat merkittäviä riskejä. Palvelutason heikkeneminen, resurssipula, väestökato ja poliittinen epävarmuus toistuvat vastauksissa. Huolta herättävät myös kuntatalouden kiristyminen, rahoituksen ennakoimattomuus sekä sosiaalisen ilmapiirin polarisaatio ja segregaatioriski.

Kokonaisuutena tulokset osoittavat, että kotoutumisen tulevaisuus kunnissa rakentuu kasvavien odotusten ja epävarmuuden varaan.

Fokusryhmän keskeiset havainnot

Kotoutumista tarkasteltiin monivaiheisena ja ei-lineaarisen prosessina, jossa yksilölliset polut ja elämäntilanteet vaihtelevat merkittävästi.

Keskustelussa nousi vahva huoli kuntien resurssien riittävydestä suhteessa laajeneviin vastuisiin. Tämä koettiin keskeiseksi riskiksi kotouttamisen laadulle ja yhdenvertaisuudelle. Samalla tuotiin esiin alueellisia ja spatiaaliseen liikkuvuuteen liittyviä ilmiöitä: sekä suomalaisväestön että maahanmuuttajien poismuuttoa pienemmiltä alueilta sekä keskittymistä suuriin kaupunkeihin.

Poliittisen ilmapiirin ja julkisen keskustelun nähtiin vaikuttavan merkittävästi maahanmuuttajien kiinnittymiseen ja asettautumispäätöksiin. Fokusryhmässä tunnistettiin myös tiedon ja ymmärryksen aukkoja, erityisesti liittyen muuttoliikkeeseen, urakehitykseen, paikallisiin työmarkkinavaikutuksiin sekä oleskelulupapolitiikan seurauksiin. Lisäksi työnantajien roolin arvioitiin olevan muutoksessa, mutta sen tuleva kehityssuunta koettiin osin epäselväksi.

Fokusryhmäkeskustelussa korostui näkemys, jonka mukaan kotoutuminen ei rajoitu työllistymiseen, vaan siihen kytkeytyvät myös hyvinvointi, oikeudet, identiteetti ja yhteisöön kuuluminen.

Kiitokset

Kirjoittajat haluavat lämpimästi kiittää kaikkia toimijoita, jotka olivat valmiita käyttämään aikaansa haastatteluihin osallistumiseen ja kyselyyn vastaamiseen. Näin he ovat osaltaan

mahdollistaneet ajantasaisen ja monipuolisen kuvan muodostamisen kotoutumisen edistämisen nykytilasta, koetuista haasteista sekä tulevaisuuden odotuksista. Tämä työ – ja siihen osallistuminen – on merkityksellistä ja tärkeää Suomen rakentamisessa hyvänä paikkana elää, tehdä työtä ja rakentaa tulevaisuutta.

Lisäksi kirjoittajat haluavat kiittää Maa- ja metsätalousministeriötä / Maaseutupolitiikan neuvostoa tämän selvityksen mahdollistaneesta rahoituksesta.

Liite 1. Aineisto ja menetelmät

Tässä raportissa hyödynnettiin kolmea toisiaan täydentävää aineistokokonaisuutta: alueellisia tapaustutkimushaastatteluja, valtakunnallista kuntakyselyä sekä fokusryhmäkeskustelua.

Tapaustutkimushaastattelut

Tapaustutkimukset toteutettiin neljällä alueella: Kajaani (Kainuu), Pietarsaari (Pohjanmaa), Parainen (Varsinais-Suomi) sekä Rantasalmi ja Savonlinna (Etelä-Savo). Kussakin tapausalueessa tehtiin noin kahdeksan puolistrukturoitua haastattelua maaliskuun ja toukokuun 2025 välillä. Haastateltavat edustivat monipuolisesti keskeisiä kotoutumisen edistämisen toimijoita, mukaan lukien kuntien viranhaltijat, ELY-keskukset, yritykset ja yrittäjät, ammatilliset oppilaitokset, järjestöt sekä hanketoimijat. Haastattelut käsittelivät kotoutumisen edistämisen käytäntöjä, haasteita ja edistäviä tekijöitä sekä tulevaisuuden odotuksia.

Valtakunnallinen kuntakysely

Valtakunnallinen kysely lähetettiin Manner-Suomen kunnille syyskuussa 2025. Kyselyyn saatiin 85 vastausta, jotka kattavat kaikki alueet ja kuntatypit. Kyselyn tavoitteena oli kartoittaa kuntien omaa arviota kotoutumisen edistämisen valmiuksista, kehityssuunnasta ja tulevaisuuden näkymistä vuoteen 2035 asti. Lisäksi kyselyllä tunnistettiin kotoutumisen edistämisen keskeisiä vahvuuksia ja kehittämistarpeita sekä kerättiin tietoa KOTO24-uudistuksen toimeenpanon tilanteesta.

Fokusryhmäkeskustelu

Valtakunnallinen fokusryhmäkeskustelu järjestettiin verkossa 19.11.2025 ja kesti kaksi tuntia. Fokusryhmään osallistui ministeriöiden edustajia, valtakunnallisen järjestön (SPR) edustaja, Suomen Kuntaliiton edustaja sekä tutkimussektorin asiantuntijoita. Keskustelu jäsennettiin kolmen teeman ympärille: (1) kuntien valmiudet ja yhteistyöekosysteemit, (2) koulutus ja työllisyys sekä (3)

tulevaisuuden näkymät ja KOTO24-uudistuksen vaikutukset. Osallistujille toimitettiin kysymykset ja valikoituja kyselytuloksia ennakoon, ja keskustelussa syvennettiin erityisesti kyselyn havaintoja.

Liitetaulukko 1 Vieraskielinen väestö Rantasalmella 1990–2023

RANTASALMI	1990	2001	2011	2014	2017	2020	2023
Thai	—	—	14	14	14	19	33
Ukraina	—	—	—	—	—	—	52
Venäjä	—	12	29	32	29	37	49
SUMMA	—	12	43	46	43	56	134